# SPRAWOZDANIE

Z CZYNNOŚCI

# TOWARZYSTWA „KÓŁEK ROLNICZYCH“

ZA 1888 ROK



LWÓW
NAKŁADEM TOWARZYSTWA »KÓŁEK ROLNICZYCH«
1889

W ciągu roku 1888 powstały nowe „Kółka rolnicze“ a mianowicie:

| Liczba porządk. | Siedziba „Kółka rolniczego“ | Powiat | Czas założenia | Ilość Członk. |
|---|---|---|---|---|
| 383 | Trembowla | Trembowla | 3/2 | 67 |
| 384 | Tarnawa | Żywiec | 14/2 | 16 |
| 385 | Bysina | Myślenice | 27/2 | 11 |
| 386 | Wojtowa | Gorlice | 1/3 | 35 |
| 387 | Czernichów | Kraków | 2/3 | 73 |
| 388 | Zakopane | Nowy Targ | 18/3 | 63 |
| 389 | Mogiła | Kraków | 18/3 | 15 |
| 390 | Frydrychowice | Wadowice | 28/3 | 59 |
| 391 | Gawłuszowice | Mielec | 13/4 | 57 |
| 392 | Zabierzów | Kraków | 18/4 | 36 |
| 393 | Inwałd | Wadowice | 12/5 | 24 |
| 394 | Barwałd górny | 〃 | 4/6 | 13 |
| 395 | Haczów | Brzozów | 25/7 | 123 |
| 396 | Bobulińce | Buczacz | 8/8 | 63 |
| 397 | Spytkowice | Myślenice | 24/6 | 30 |
| 398 | Bachowice | Wadowice | 28/8 | 38 |
| 399 | Swidowa | Czortków | 31/8 | 23 |
| 400 | Sassów | Złoczów | 16/10 | 34 |
| 401 | Jawornik ruski | Dobromil | 3/11 | 13 |
| 402 | Borowa | Mielec | 21/11 | 22 |
| 403 | Medyka | Przemyśl | 29/11 | 23 |
| 404 | Jeżowe | Nisko | 1/12 | 40 |
| 405 | Liszki | Kraków | 5/12 | 42 |
| 406 | Chorzelów | Mielec | 6/12 | 30 |
| 407 | Trzciana | Bochnia | 11/12 | 150 |
| 408 | Burakówka | Zaleszczyki | 15/12 | 15 |
| 409 | Ulanów | Nisko | 20/12 | 66 |
| 410 | Raciechowice | Wieliczka | 20/12 | 14 |
| 411 | Cieszanów | Cieszanów | 21/12 | 44 |

W sprawozdaniu z roku 1887 wykazano ogólną liczbę Kółek 382, obejmujących 582 gmin, w roku zaś 1888 przybyło 29 Kółek obejmujących 38 gmin, przeto Kółka nowo powstałe z Kółkami w poprzednich latach zawiązywanymi, wykazują z końcem roku 1888, ogólną liczbę 411 „Kółek rolniczych“, obejmujących 620 gmin w 68 powiatach.

Liczba członków należących do „Kółek rolniczych“ wynosiła w r. 1887, 13.105; przybyło zaś w r. 1888 członków 1.279; przeto ogólna liczba członków należących do „Kółek rolniczych“, z końcem r. 1888 wynosi 14.384.

Zarząd główny każdemu nowemu Kółku zaraz po jego zawiązaniu posyłał książki, celem założenia w myśl statutu, przy każdem Kółku czytelni — a ponieważ w r. 1888, powstało 29 nowych Kółek, przeto téż liczba czytelni powiększyła się o 29, które zaopatrzone zostały przez Zarząd główny w 1.175 książeczek. Zaopatrzono także dawniejsze czytelnie tych „Kółek rolniczych“, które w swych sprawozdaniach wykazały niedostatek w książkach. — Po koniec r. 1887, czytelnie wszystkich Kółek obejmowały 16.675 książek, z których 8.011 pochodziło od Zarządu głównego; z końcem r. 1888, cyfra książek w wszystkich czytelniach doszła do 18.789, z których pochodzi od Zarządu głównego 9.186. — Czasopisma prenumerowały Kółka już to z własnych funduszów, już to otrzymywały w darze: „Niedziela“, „Chata i Nowiny“, „Wieniec i Pszczółka“, „Rolnik“, „Tygodnik rolniczy“, „Bartnik postępowy“, „Gwiazdka Cieszyńska“ i inne, w ogólnéj po koniec roku 1888 liczbie 809.

Między książkami, które Zarząd główny rozesłał do „Kółek rolniczych“ pierwsze miejsce zajmują wydawnictwa Macierzy polskiéj, Komitetu wydawnictwa dziełek ludowych, które to nakłady otrzymaliśmy dla „Kółek rolniczych“ z opustem 40 i 50%, daléj wydawnictwa Towarzystwa pedagogicznego, zresztą inne dziełka gdzieindziej wydane a nadające się do czytelni „Kółek rolniczych“.

Nakładem Ministerstwa rolnictwa i Komitetu galicyjskiego Towarzystwa gospodarskiego wyszło dziełko Dra. Antoniego Barańskiego prof. szkoły weterynaryi we Lwowie pod tytułem: Żywienie bydła“. 50 egzemplarzy tego dziełka otrzymawszy w darze od Komitetu galicyjskiego Towarzystwa gospodarskiego, rozesłaliśmy do „Kółek rolniczych“, poleconych przez lustratorów Towarzystwa jako te, które szczególnie zajmują się hodowlą bydła. Rozpowszechniliśmy także przedtém wydane dziełko Dra. Barańskiego w powtórnym nakładzie z subwencyi Ministerstwa rolnictwa: „Mały podręcznik weterynaryi“.

Nadmienić nam tu wypada, że Wysokie Ministerstwo rolnictwa udzieliło Zarządowi głównemu, jako podręcznik dla lustratorów

Towarzystwa naszego w kilku egzemplarzach dziełko traktujące o pożywieniu ludzkiém. *(Die Ernährung des Menschen und seiner Nahrung und Genussmittel).*

Następnie udzieliło nam Wysokie Namiestnictwo dziełko zawierające sprawozdanie z Ministerstwa rolnictwa o działalności nauczycieli wędrownych i lustratorów gospodarskich, w prowincyach austryackich, w którém to sprawozdaniu niepoślednie miejsce zajmują lustracye gospodarstw włościańskich, przeprowadzone przez Zarząd główny Towarzystwa.

Nadto udzieliło c. k. Ministerstwo rolnictwa dziełko zaznamiajające z postępami sadownictwa we Francyi.

Wysoki Wydział Krajowy pismem z dnia 28 czerwca 1888 (l. 19.780) przysłał Zarządowi głównemu otrzymaném od c. k. Ministerstwa rolnictwa dziełko pod tytułem: „Jakim sposobem mieszkańcy pewnéj gminy doszli do zamożności. *(Wie die Guttendorfer reich wurden)*, z wezwaniem, aby Zarząd główny zbadał treść téj książki i doniósł, czy takowa w kraju naszym mogłaby oddać usługi, jeżeliby została przełożona na język polski. Zdając sprawę odpowiedzieliśmy, że powyższe dziełko przetłómaczone na język polski w brzmieniu niedosłowném, lecz przerobione w zastosowaniu do warunków i potrzeb naszych mogłoby być dla właścicieli mniejszych posiadłości bardzo pożyteczne, zarazem wyraziliśmy gotowość zajęcia się przetłómaczeniem a względnie przerobieniem tego dziełka kosztem funduszu krajowego. Na to otrzymaliśmy odpowiedź, że Wydział Krajowy narazie nie rozporządza funduszem, któregoby mógł użyć na pokrycie kosztów wydawnictwa przerobionego dziełka.

Sklepiki lubo dotychczas w każdém Kółku założone jeszcze nie zostały, to jednakże dążność jest ku temu, iż sprawa ta budzi między członkami nader żywe zajęcie, a Zarząd główny z otrzymanych sprawozdań przekonał się o znacznym postępie i korzyściach tak materyalnych jak i moralnych z zaprowadzonych sklepikach przy „Kółkach rolniczych“.

Z końcem r. 1887 założonych było sklepików 149, a w r. 1888 liczba ta wzrosła przy dawniejszych Kółkach o 10, a przy nowo zawiązanych o 14, przeto ogólna liczba sklepików przy „Kółkach rolniczych“ była ogółem 173. Zarząd główny według możności

w wielu wypadkach udzielał Kółkom potrzebnych informacyi i odnosił się do Wydziałów Rad powiatowych o wydanie „Kółkom rolniczym“ certyfikatu do zakupna soli z składów rządowych, polecał również firmy dające szczególniejsze ulgi dla „Kółek rolniczych“ przy nabyciu nafty i innych artykułów miejscowego handlu. Pominąć przy tém nie możemy, że znaczniejsza część sklepików żaliła się na trudność w otrzymaniu potrzebnych towarów dobréj jakości z pierwszego źródła i Zarząd główny sprawy téj nader ważnéj nie spuszczał z oka i odnosił się w téj sprawie nie jednokrotnie do Towarzystwa kupców i przemysłowców we Lwowie i na prowincyi do niektórych znaczniejszych firm handlowych. Przyszliśmy do przekonania, że sprawa ta z czasem może być pomyślnie załatwioną przez utworzenie składów po większych miastach, czy to przez samych kupców chrześcijańskich, czy téż przez Towarzystwo w tym celu zawiązane. Wspomnąć wreszcie wypada, że handel chrześcijański wedle zgodnych sprawozdań Delegatów Towarzystwa, podjęty tak skutecznie przez „Kółka rolnicze“, odda w przyszłości niepośledne usługi naszemu krajowi, zwłaszcza, że już dzisiaj pomiędzy włościanami stwarza się dość liczny zastęp drobniejszych przemysłowców, którzy nie mając dostatecznego zarobku na roli oddają się z zamiłowaniem handlowi. Przytém stwierdzić możemy ten fakt, że „Kółka rolnicze“ a względnie ich protektorowie, oddają ukończonych uczniów szkół ludowych na praktykę do handlu. Również sprawdzili delegaci naszego Towarzystwa, że młodsza generacya ludu naszego posiada wiele zmysłu do zajęć wchodzących nie tylko w zakres handlu, ale i przemysłu, mający już na ostatniém Walném Zgromadzeniu swoich reprezentantów z pośród włościan, których wyroby zostały jak niżéj wykażemy obdarzone medalami zasługi.

Za pośrednictwem Zarządu głównego sprowadziły „Kółka rolnicze“ w r. 1888:

| | |
|---|---|
| lnu inflantskiego | za 3.153 zł. 50 ct. |
| nasion pastewnych i zbożowych | za 5.371 zł. 12 ct. |
| maszyn i narzędzi rolniczych | za 2.491 zł. 34 ct. |
| razem | za 11.015 zł. 96 ct. |

Zestawiwszy dostawy te z dostawami z lat poprzednich, a mianowicie:

w r. 1883 nasion za 1.057 zł., narzędzi roln. za 284 zł. 94 ct.
w r. 1884 nasion za 1.381 zł. 60 ct., narzędzi roln. za 583 zł. 96 ct.
w r. 1885 nasion za 4.321 zł. 27 ct., narzędzi roln. za 986 zł. 90 ct.
w r. 1886 nasion za 7.311 zł. 1 ct., narzędzi roln. za 2.214 zł. 95 ct.
w r. 1887 nasion za 7.623 zł. 64 ct., narzędzi roln. za 1.880 zł. 16 ct.
w r. 1888 nasion za 8.524 zł. 62 ct., narzędzi roln. za 2.491 zł. 34 ct.
przedstawia się ogólna cyfra dotychczas za nasiona 30.219 zł. 14 ct. za narzędzia rolnicze 8.442 zł. 39 ct.

W ogóle sprowadziły „Kółka rolnicze“ za pośrednictwem Zarządu głównego do końca r. 1888, tak nasion jak i narzędzi rolniczych za 38.661 zł. 39 ct.

W szczególności co do dostarczonych nasion „Kółkom rolniczym“ zaznaczamy, że len inflantski otrzymały „Kółka rolnicze“ tak jak w latach poprzednich znacznie taniéj, bo po 50 ct. za garniec na téj podstawie, że c. k. Ministerstwo rolnictwa przeznaczyło subwencyę na ułatwienie nabycia nasienia lnu doborowego gatunku po cenie zniżonéj. Komitet galicyjskiego Towarzystwa gospodarskiego pismem z dnia 8 czerwca 1888 (l. 930), zawiadomił Zarząd główny o przyznaniu dodatkowego opustu dla „Kółek rolniczych“ po zł. 1·60 od beczki lnu parnawskiego, i po zł. 3.20 od beczki lnu rygskiego, zatém zwrócono „Kółkom rolniczym“ które pobrały len do zasiewu w r. 1888 — 490 zł. 20 ct.

Przy innych nasionach pastewnych, zbożowych i ogrodowych otrzymały „Kółka rolnicze“ wyjątkowy opust przyznany przez dostawców o ile sprowadziły one nasiona za pośrednictwem Zarządu głównego. Tożsamo uzyskał Zarząd główny opusty od zwyczajnych cen fabrykantów przy zakupnie maszyn i narzędzi rolniczych. Nadto Zarząd główny wykonując uchwałę Wysokiego Sejmu, z subwencyi krajowéj przyznał „Kółkom rolniczym“ nadzwyczajne ulgi, dopłacając do nabytych przez nich nasion 5—10% w ogólnéj kwocie 382 zł. 24 ct., przy maszynach i narzędziach rolniczych 85 zł. 81 ct.

Celem zaprowadzenia nowych stacyi subwencyowanych buhajów dla użytku włościan w okręgu działalności „Kółek rolniczych“ Zakliczynie i Szynwałdzie, odniósł się Zarząd główny najpierw do Komitetu Towarzystwa rolniczego w Krakowie, następnie do Towarzystw okręgowych w Brzesku i Tarnowie. Na to otrzymaliśmy odpowiedź z Brzeska, iż w pobliżu w Lusławicach jest już

zaprowadzona stacya, tudzież z Tarnowa, że na razie dla braku odpowiedniego na ten cel funduszu zaprowadzenie stacyi musi być wstrzymane. Również dla braku funduszu nie mogła być zaprowadzona stacya subwencyowanego buhaja w Biłce szlacheckiéj, Czyżkach w okręgu oddziału lwowskiego Towarzystwa gospodarskiego. Zarząd główny poparł prośbę „Kółka rolniczego“ w Brzezinach starającego się o nabycie ogiera dla poprawienia krajowéj rasy w tamtéj okolicy. Na to odpowiedziało c. k. Namiestnictwo, że ani zakupno ogiera na rzecz „Kółka rolniczego“ w Brzezinach ani téż subwencya na ten cel z funduszów państwowych nie mogła być uzyskaną.

W roku 1888 Zarząd główny poruszył przeprowadzenie lustracyi gospodarskiéj w 159, gminach a mianowicie: przeprowadzili lustracye w porze wiosennéj p. Edmund Bielski w 30 gminach powiatu Bocheńskiego, Brzeskiego i Tarnowskiego, p. Antoni Świeżawski w 4 gminach powiatu Jarosławskiego, p. Seweryn Wiśniewski w 30 gminach powiatu Jasielskiago i Myślenickiego; w porze jesiennéj p. Edmund Bielski w 32 gminach powiatu Brzozowskiego, Krośnieńskiego i Sanockiego, p. Zygmunt Gawarecki w 30 gminach powiatu Kolbuszowskiego, Mieleckiego, Niżańskiego i Tarnobrzeskiego; p. Antoni Świeżawski w 3 gminach powiatu Przemyskiego; p. Seweryn Wiśniewski w 30 gminach powiatów Bobreckiego, Buczackiego, Czortkowskiego, Lwowskiego i Rohatyńskiego. Lustracye te połączone były z przeglądem pojedynczych gospodarstw włościańskich, podczas których pp. Lustratorowie badali na miejscu stosunki gospodarskie, zwiedzali w towarzystwie interesowanych ich gospodarstwa i zaraz tak na polu jak i koło budynków, na obejściu, w stajni i oborze zwracali uwagę na dostrzeżone wadliwości, wykazywali szkodliwe skutki złego gospodarstwa i tak podczas przeglądu jak i na zebraniach omawiali z gospodarzami ważniejsze sprawy, udzielając zarazem rad, w jaki sposób najłatwiejszy i najtańszy mogą osiągnąć większe korzyści z wprowadzeniem zaleconych im ulepszeń. Tak pp. Lustratorowie jak i Zarząd główny mają to zadowolenie, iż wedle zgodnych relacyi „Kółek rolniczych“ i Delegatów Towarzystwa przeprowadzone lustracye odniosły pożądany rezultat ten, że jedni włościanie u których lustracya została dokonaną przystąpili zaraz po lustracyi do wprowadzenia zaleconych im ulepszeń, inni

zaś przyrzekli zastósować się do otrzymanych przez pp. Lustratorów wskazówek.

W miesiącu maju r. 1888 odbyła się staraniem Oddziału Jarosławsko-Łańcuckiego wystawa przeglądowa bydła i koni włościańskich, oraz przemysłu domowego *w Przeworsku.* Zarząd główny korzystając z téj okazyi zamierzał w myśl § 16. statutu przywieść do skutku zjazd powiatowy członków „Kółek rolniczych“ z sąsiednich powiatów i w tym celu odniósł się do Zarządu powiatowego w Łańcucie i do Delegata powiatu Jarosławskiego p. Władysława hr. Koziebrodzkiego. Z braku należytego zainteresowania się tą sprawą miejscowych organów Towarzystwa, Zarząd główny ograniczyć się musiał na zawezwaniu „Kółek rolniczych“ do wzięcia czynnego udziału w pomienionéj wystawie, i wysłał pp. profesorów szkoły weterynaryi Dra. Barańskiego i Kretowicza, którzy nader pouczająco wykładali wśród licznie zgromadzonych uczestników; pierwszy z nich o hodowli bydła i mleczarstwie, drugi zaś o kuciu koni, objaśniając licznymi okazami podków i kopyt umyślnie w tym celu przywiezionych ze szkoły weterynaryi we Lwowie. W tym samym miesiącu odbyło się przy wyższéj szkole rolniczéj w Dublanach Walne Zgromadzenie lwowskiego Oddziału Towarzystwa gospodarskiego z zwiedzeniem gospodarstwa i pouczeniami demonstracyjnemi przez pp. profesorów. Na to zebranie Zarząd główny zawezwał „Kółka rolnicze“ powiatu Lwowskiego i Bobreckiego, które licznie były tam reprezentowane. Z ramienia Zarządu głównego byli wydelegowani ks. infułat Hoterowski i Dr. B. Dulęba.

Dnia 20 czerwca 1888 podczas Walnego Zgromadzenia Towarzystwa w Przemyślu pp. Lustratorowie Świeżawski i Wiśniewski mieli wykłady z zakresu gospodarstwa. Wykłady te wywołały dyskusyę między zgromadzonymi, przyczém zwrócono uwagę na główne błędy popełniane w gospodarstwie jako to: złe obchodzenie się z nawozami, nieumiejętne obchodzenie się z rolą, małe staranie się o łąki, zły płodozmian, złe żywienie bydła, zaniedbanie sadownictwa i pszczelnictwa, marnowanie czasu i pieniactwo.

Niemałego znaczenia dla zebranych na ostatniém Walném Zgromadzeniu była urządzona wystawa i konkurs pługów. Powodzenie w tym kierunku zawdzięcza Zarząd główny poparciu Komitetu galicyjskiego Towarzystwa gospodarskiego, który od siebie przeznaczył listy pochwalne, a od c. k. Ministerstwa rolnictwa

wyjednał medale państwowe srebrne na nagrody dla wystawców, dalej nader czynnemu zajęciu się urządzeniem wystawy i konkursu pługów profesorowi wyższej szkoły rolniczej w Dublanach p. T. Rylskiemu przy pomocy asystenta téjże szkoły p. S. Sikorskiego, tudzież obywatelskiéj gorliwości miejscowego Komitetu a przedewszystkiém pp. księcia Adama Lubomirskiego, Dra. Aleksandra Dworskiego. Dla ważności tej sprawy podajemy przedłożone na żądanie c. k. Ministerstwu rolnictwa sprawozdanie komisyi sędziów i konkursu pługów, który odbył się w dniach 19 i 20 czerwca 1888 r. w Przemyślu.

„Zarząd główny Towarzystwa „Kółek rolniczych“, którego staraniem konkurs pługów był urządzony, zaprosił do komisyi sędziów pp. Skibniewskiego z Balic, W. Kraińskiego z Wyszatyc, Szczęsnego Sikorskiego i profesora T. Rylskiego z Dublan i równocześnie udał się do Oddziału przemysko-mościsko-jaworsko-bireckiego c. k. Towarzystwa gospodarskiego galicyjskiego z prośbą o wybranie ze swego grona 3 członków do tej komisyi. Rada Oddziału zaprosiła pp. Adolfa Ebenbergera, Stanisława Gostyńskiego i Juliana Terleckiego. Gdy jednak pp. Skibniewski i Kraiński nie mogli brać udziału w komisyi przez cały czas konkursu, zostali zaproszeni dodatkowo na sędziów pp. Dr. Jan Pawlikowski z Medyki, i Alojzy Kostheim.

Sędziowie zebrali się 19 czerwca rano na tak zwanych Budach koło Przemyśla, gdzie się próby odbywać miały, a po odczytaniu programu konkursu, jakotéż instrukcyi dla sędziów, przystąpiono do ukonstytuowania się. Przewodniczącym komisyi wybrano p. Skibniewskiego, zastępcą p. Ebenbergera, referentem sekcyi rolniczej wybranym został Dr. Pawlikowski, w sekcyi technicznej profesor T. Rylski.

Pole przeznaczone do prób podzielone zostało na odpowiednią ilość parcel, przyczém dla każdego pługa przeznaczono parcele od 1·5 do 2 arów, które to parcele przez losowanie rozdzielone zostały. Próby z siłomierzem odbywały się na jednéj osobnéj parceli już po ukończeniu orki na wylosowanéj parceli i orzeczeniu przez sekcyę rolniczą.

Przed rozpoczęciem prób wszystkie pługi, w liczbie 41 sztuk, podzielone zostały w myśl programu na 4 klasy, a mianowicie:

*a)* Pługi do podkładu i orek płytszych do 16 ctm. w ziemiach spoistych.

*b)* Pługi kruszące do orek w ziemiach pulchnych w głębokości 12 do 18 ctm.

*c)* Pługi piątrowe (Rogal) do orki 14 do 20 ctm. głębokości.

*d)* Płużki do okopywania.

Niektóre z nadesłanych pługów uchwaliła komisya nie próbować, gdyż nie różniły się konstrukcyą od innych téjsaméj firmy; tak, że próbę wykonano z 38 egzemplarzami, i to: w klasie *a)* 12 sztuk; w klasie *b)* 5 sztuk; w klasie *c)* 9 sztuk i w klasie *d)* 12 sztuk.

W konkursie wzięły udział następujące firmy: 1) H. Cegielski z Poznania, 2) Umrath i Spółka z Bubna (filia Lwów), 3) J. Wychera ze Lwowa, 4) M. Dornwald z Przemyśla, 5) P. Fröhlich ze Starego Sącza, 6) M. Marcinek z Mogiły, 7) M. Hapka z Gródka, 8) L. Baławajder z Przemyśla.

Z tego widzimy, że z wyjątkiem dwóch fabrykantów wszyscy inni byli tutejsi, a co więcéj, że wyroby krajowe przekonały o znacznym postępie, tak w konstrukcyi, jako téż budowie, przyczém ceny wyrobów krajowych są znacznie niższe, tak że pomiędzy pługami piątrowémi były pługi o cenie nawet dla włościan przystępnéj.

Komisya nie twierdzi, aby wyroby krajowe, szczególnie pługów piątrowych zupełnie zadawalniać mogły, a nawet popełnione błędy w budowie wytknęła fabrykantom, jednak wobec okazanéj chęci ze strony fabrykantów korzystania z doświadczeń sądzi, że i w tym względzie konkurs nie będzie bez korzyści.

Pole na którém odbywały się próby pługów, jest to długi a wąski szmat gruntu przylegający do lasu i zaledwie od kilku lat zajęty pod uprawę. Szerokość jego zmienia się od 9 do 12 metrów. Pole to poprzerzynane grubymi korzeniami sąsiednich drzew jest mocno pofalowane, nagłych spadków jednak nie posiada, ma jednak wybitne nachylenie w całéj rozciągłości od południa ku północy, tym sposobem wszystkie pługi orząc w jednym kierunku odwalały skiby ku dołowi, a z powrotem ku górze. Gleba tego gruntu przedstawia się prawie wszędzie jako dosyć zwięzła glina, ze spodem prawdopodobnie nieprzepuszczalném, sądząc po wilgotności ziemi w bruzdzie i po dziko rosnącéj florze.

W miejscu gdzie próbowano pługi kruszące zrobiono na parę dni przedtém pokład i takowy zbronowano; że pokład był świeży, świadczyła nieprzegniła prawie świeża roślinność znajdująca się pod wierzchnią warstwą gleby. Zadanie więc pługów kruszących było tém trudniejsze, a jednak niektóre z nich wyszły z téj próby zwycięsko.

Miejsce próby pługów do podkładów i piątrowych było zorane na zimę i tak pozostawione aż do téj chwili, przedstawiało się więc jako zbity, nierówny i chwastami porosły teren, co również za ułatwienie pracy uważać nie można.

Płużki do okopywania próbowano na polu zasadzoném ziemniakami.

Po przeprowadzonych dwudniowych próbach, komisya sędziów na podstawie klasyfikacyi przymiotów i z uwzględnieniem warunków konkursu, przyznała nagrody jak następuje:

w klasie *a)* otrzymali: Paweł Fröhlich ze Starego Sącza, — medal srebrny państwowy za dwa pługi, jeden lżejszy z drewnianym grządzielem; drugi téjsaméj konstrukcyi cięższy, cena 17 zł.

2) M. Dornwald z Przemyśla, list pochwalny c. k. Towarzystwa gospodarskiego galicyjskiego za pług własnego układu podług wzoru pługa mogilańskiego, cena 20 zł.

w klasie *b)* 1) Maciej Hapka z Gródka, — medal srebrny państwowy za pług ruchadło, (tak zwany Szuter pług), cena 13 zł.

w klasie *c)* Pługi piątrowe. 1) Maciej Marcinek z Mogiły, — medal srebrny państwowy, za dwa pługi samochody, zbudowane na wzór Sacka (Rayol), jeden z grządzielem drewnianym w cenie 26 zł.; drugi cały żelazny w cenie 33 zł.

2) Umrath i Spółka z Bubny. Medal srebrny państwowy, za najmniejszy pług Sacka nr. 4., w cenie 34 zł.

w klasie *d)*. Za płużki do okopywania rozdano 3 listy pochwalne c. k. Towarzystwa gospodarskiego galicyjskiego we Lwowie.

1) H. Cegielski z Poznania, za płużek z regulatorem do rozstawiania odkładnic w czasie ruchu.

2) M. Marcinek z Mogiły, za płużek kombinowany z pielnikiem.

3) J. Wychera ze Lwowa, za 2 płużki kombinowane.

Ponieważ Zarząd główny Towarzystwa „Kółek rolniczych“ postanowił najwięcéj nadające się pługi do użytku włościan zakupić od wystawców, przeto komisya sędziów poleciła do zakupna następujące premiowane narzędzia:

1 Pług Macieja Marcinka za cenę 26 zł., — 1 pług P. Fröhlicha za cenę 17 zł., — 1 pług M. Hapki z Gródka za cenę 13 zł. i 1 płużek Marcinka do okopywania za 10 zł.

Narzędzia te zostały przez Zarząd główny zakupione i rozlosowane pomiędzy poszczególne „Kółka rolnicze“. Pług za 26 zł. dostał się „Kółku rolniczemu“ w Rychwałdzie; pług za 17 zł. Białe niższéj; pług za 13 zł. Kosinie i płużek za 10 zł. „Kółku rolniczemu“ w Bieńczycach.

Prócz tego próbowała komisya amerykańską bronę sprężynową Umratha z Bubna i przekonała się, że działanie téj brony jest bardzo dobre, a w szczególności do wzruszenia ziemi, głębokości od $1^1/_2$ do 3 cali.

Również komisya oglądnęła dokładnie i wypróbowała dwie sieczkarnie Antoniego Waligóry ze Starego Sącza i przyszła do przekonania, że sieczkarnie te mogą dobrze zastąpić u nas rozpowszechnione między włościanami sieczkarnie wyrobów obcych, tém więcéj, że ceny ich są bardzo przystępne.

Wkońcu Zarząd główny Towarzystwa „Kółek rolniczych“ uwzględniając potrzebę dobrego i przystępnego w cenie młynka żarnka ręcznego do użytku włościan, uprosił p. L. Zieleniewskiego w Krakowie o ulepszenie takowego wystawionego na Wystawie w Krakowie w roku zeszłym. Pan Zieleniewski uwzględnił prośbę Zarządu głównego i nadesłał żarnko ręczne, które komisya zbadała i wypróbowała dokładnie i uznała, że jest już ulepszonyw porównaniu do pierwowzoru znanego z Wystawy krakowskiéj, — potrzebuje jednak dalszych ulepszeń“.

Podejmując sprawę ubezpieczania mienia członków „Kółek rolniczych“ w Towarzystwie Wzajemnych ubezpieczeń w Krakowie, przeprowadziliśmy w r. 1888 kilkakrotnie korespondencye z Dyrekcyą tegoż Towarzystwa, tudzież ustnie porozumiewaliśmy się za pośrednictwem prezesa Towarzystwa, dążąc usilnie do tego, aby zapewnić włościanom należącym do Kółek ulgi przy ubezpieczeniu i ułatwienia przy ubezpieczaniu się na miejscu zapomocą

pp. agentów a względnie subagentów. Na poparcie powyższych żądań w odezwie z dnia 8 czerwca 1888 r. (l. 1301) ponawiając prośbę naszą o uwzględnienie „Kółek rolniczych“ przy ustanowieniu ajencyi lub subajencyi wykazaliśmy, iż liczba ubezpieczeń w krakowskiém Towarzystwie i „Kółek rolniczych“ wzrosła prawie w dwójnasób, a mianowicie ze 121 Kółek, które podały pewne daty ubezpieczyło się w r. 1887/88, 2119 członków na ogólną sumę zł. 840.383 i że właśnie „Kółka rolnicze“ mogą najskuteczniéj zająć się sprawą ubezpieczenia włościan. Następnie w wykonaniu uchwały ostatniego Walnego Zgromadzenia w odezwie z dnia 17 września (l. 2159), zakomunikowaliśmy pomienionéj Dyrekcyi powziętą na Walném Zgromadzeniu uchwałę z dnia 20 czerwca, dotyczącą stosunku Towarzystwa „Kółek rolniczych“ do Towarzystwa Wzajemnych Ubezpieczeń. Dyrekcya w odpowiedzi z dnia 20 października 1888 (l. 17.615) oświadczyła, iż na razie powiększać nie może ustanowionych okręgów ageneyjnych, lecz natomiast gotowa jest w uznaniu pożyteczności „Kółek rolniczych“ powierzyć czynności subagentów członkom „Kółek rolniczych“ o ile ci zgłoszą się o to do agentów. Zarząd główny nie zadawalniając się tą odpowiedzią w piśmie z dnia 22 listopada 1888 (l. 2.177) ponowił prośbę o ustanowienie na razie jak długo okręgi agencyjne nie zostaną powiększone, przynajmniéj subagencyi w „Kółkach rolniczych“ i w tym celu wydanie osobnéj instrukcyi dla subagentów z ramienia Kółek ustanowić się mających, jak niemniéj polecenie pp. agentom, ażeby odnieśli się do „Kółek rolniczych“, których skład Zarządów miejscowych podany został do wiadomości Dyrekcyi. Dyrekcya udzieliła Zarządowi odpis okólnika wydanego do pp. agentów Towarzystwa wraz z ogólną instrukcyą obowiązującą tychże i subagentów. Wreszcie w odezwie z dnia 1 grudnia 1888 (l. 17.719) udzieliła Dyrekcya Zarządowi głównemu uchwałę Rady nadzorczéj Towarzystwa Wzajemnych Ubezpieczeń, która uchwaliła na cele Towarzystwa „Kółek rolniczych“ roczną subwencyę w kwocie 300 zł. Zaznaczyć nam należy, że wedle ostatnich sprawozdań przez „Kółka rolnicze“ przedłożonych Zarządowi głównemu, sprawa ubezpieczeń włościan jest omawianą na zebraniach Kółek, które nie przestają przekonywać swoich członków o potrzebie ubezpieczenia się od szkód ogniowych i gradobicia w Towarzystwie Wzajemnych Ubezpieczeń.

Na wiadomość o nieszczęśliwém położeniu ludności około powodzią dotkniętych, Zarząd główny a w pierwszym rzędzie prezes Towarzystwa, postanowił przyjść z pomocą tym nieszczęśliwym, którzy jako członkowie „Kółek rolniczych“ pragną przyspożyć pożytku krajowi przez podniesienie gospodarstwa. W wydanéj w tym celu odezwie zaznaczono, że nie chodzi tu tyle o datki pieniężne jak o ofiarę w zbożu co kto może i co łaskaw. Odezwa odniosła o tyle ten skutek, że za przykładem p. Bolesława Augustynowicza nadesłali: pp. Waleryan Czaykowski ze Swirza 20 zł.; Tadeusz Noël z Sosólówki 1 ctr. metr. żyta; Leon ks. Sapieha 20 ctr. metr. grochu; Zarząd dóbr Kniaże 1 ctr. metr. grochu, 1 żyta, 2 jęczmienia; Zarząd dóbr hr. Uruskiego z Kłodna 5 zł.

Dary powyższe porozdzielano między powodzian pow. Bocheńskiego, Brzeskiego, Krakowskiego i Łańcuckiego.

Przy tém nadmieniamy, że Dyrekcya kolei Karola Ludwika zniżyła koszta przesyłki, które zostałe z funduszów Towarzystwa pokryte.

Zarząd główny wykonywując uchwały poruczone mu na V. Walném Zgromadzeniu, w szczególności zawezwał dostawców nasion, aby nasiona dostarczyć się mające „Kółkom rolniczym“ były przedkładane do ocenienia stacyi doświadczalnéj w Dublanach. Dostawcy przyjęli ten obowiązek na siebie a nadto dali gwarancyę co do kiełkowania i jakości nasion.

Zarząd główny wziął pod ścisłą rozwagę na Walném Zgromadzeniu przyjęty wniosek „Kółek rolniczych“ powiatu Krakowskiego, „aby Wysokie c. k. Namiestnictwo wydało okólnik do c. k. Starostw z informacyą, że składy towarów jakie „Kółka rolnicze“ dla swych członków urządzają t. j. składy towarów do codziennego użytku członków potrzebnych, nie podlegają ustawie przemysłowéj ani podatkowi zarobkowemu i że c. k. Starostwa winny zawiadomienia o utworzeniu takich składów przyjąć tylko do swojéj wiadomości i na ich zaprowadzenie zezwalać“. W téj sprawie Zarząd główny przyszedł do przekonania, że tylko dotychczasowa praktyka może być zastósowaną, a mianowicie: że w pojedynczych wypadkach, w którychby władze skarbowe, w mylném zastósowaniu dotychczasowych ustaw i przepisów, żądały od „Kółek rolniczych“ utrzymujących składy towarów tylko dla użytku swych członków,

zamierzały tymże wystawiać karty przemysłowe i zniewalać je do płacenia podatku zarobkowego, wnosiły przedstawienia do c. k. Starostwa a względnie przez swe rekursa do c. k. Namiestnictwa, powołując się także na to, że w podobnych wypadkach Wysokie Namiestnictwo na wniesione rekursa orzekło na korzyść interesowanych „Kółek rolniczych“. Przytém nadmieniamy, że wzór przedstawienia a względnie rekursu przygotował Zarząd główny dla użytku „Kółek rolniczych“. Z uwagi wreszcie, że mogą zachodzić odmienne warunki co do utrzymywania sklepików przez „Kółka rolnicze“, Zarząd główny otrzymał w krótkiéj drodze informacye, że Wysokie Namiestnictwo od wypadku do wypadku może w tego rodzaju sprawach wydawać decyzyę, nie zgodzi się jednak na wydanie żądanéj ogólnie obowiązującego okólnika do c. k. Starostw.

Stosując się do dalszéj uchwały Walnego Zgromadzenia polecającéj wydanie instrukcyi, jak mają być sądy polubowne i sądy rozjemcze w życie wprowadzone, Zarząd główny porozumiał się z obecnym na posiedzeniu p. Albertem Wilczyńskim redaktorem „Niedzieli“ i tenże podjął się pouczenie w téj sprawie umieścić w „Niedzieli“, co téż rzeczywiście zosłało uskutecznione.

Mając następnie wykonać uchwałę Zgromadzenia, aby nauczycielom ludowym ułatwić branie udziału w przyszłych Walnych Zgromadzeniach Towarzystwa, Zarząd główny postanowił wnieść prośbę do Rad okręgowych szkolnych, żeby zechciały zezwolić na zwolnienie ich od zwyczajnych obowiązków na czas trwania Walnego Zgromadzenia Towarzystw. Obecni na posiedzeniu członkowie krajowéj Rady szkolnéj pp. Mandybur i Olszewski oświadczyli gotowość swego poparcia, tém chętniéj, że liczny współudział czynnych i gorliwych nauczycieli w „Kółkach rolniczych“ nader pożądany jest na Walnych Zgromadzeniach naszego Towarzystwa.

Przechodząc następnie do zdania sprawy z użycia funduszów którymi rozporządzał Zarząd główny w r. 1888, opieramy się na zamknięciu rachunkowém z tego roku, które osobno przedłoży komisya kontrolująca. Na tém miejscu podajemy do powszechnéj wiadomości, następujące szczegóły:

*a)* Przyznana uchwałą Wysokiego Sejmu z dnia 24 stycznia 1888 subwencya na r. 1888, w kwocie 2.000 zł., została w następujący sposób użyta: 1) Na opust nasion pastewnych zbożowych i ogrodowych sprowadzanych przez „Kółka rolnicze“

5—10%, kwotę 382 zł. 24 ct. 2) na opust przy zakupnie maszyn i narzędzi rolniczych, kwotę 85 zł. 81 ct. 3) na częściowe pokrycie kosztów zakupna książek w ilości 1.175, kwotę 31 zł. 95 ct. 4) na lustracye gospodarskie i demonstracyjne wykłady podczas Walnego Zgromadzenia w Przemyślu i podczas przeglądowéj wystawy w Przeworsku zł. 1.500.

*b)* Udzieloną subwencyę w kwocie 1000 zł. z funduszów państwowych przeznaczył Komitet Towarzystwa gospodarskiego uchwałą z 8 czerwca 1888, (l. 930) do dyspozycyi Zarządu głównego z nadmienieniem, że urządzone przez Towarzystwo „Kółek rolniczych“ lustracye gospodarstw włościańskich przynoszą więcéj korzyści aniżeli przedsiębrane przez Oddziały Towarzystwa gospodarskiego wykłady rolnicze dla włościan z zastrzeżeniem, ażeby Zarząd główny żądania Oddziałów Towarzystw gospodarskich uwzględnił przeprowadzając lustracyę gospodarstw w okręgach tychże Oddziałów. Subwencya ta została w zupełności użytą w myśl swego przeznaczenia.

*c)* Udzielony reskryptem Wysokiego Wydziału krajowego z 29 maja 1888 (l. 20.744) zasiłek w kwocie 200 zł. w całości obrócony został na częściowe pokrycie kosztów Walnego Zgromadzenia i konkursowéj orki pługów.

*d)* Udzielony przez Komitet Towarzystwa gospodarskiego zasiłek w kwocie 150 zł. jak również *e)* Subwencya galicyjskiéj Kasy oszczędności w kwocie 200 zł., użyte zostały na bieżące potrzeby Towarzystwa „Kółek rolniczych“.

*f)* Przyznana na r. 1888 subwencya Towarzystwa Wzajemnych ubezpieczeń w Krakowie została użytą zgodnie z uchwałą Rady nadzorczéj z dnia 1 grudnia 1888.

*g)* Zasiłki od Wydziałów Rad powiatowych: Biała, Łańcut i Lwów po 20 zł.; Brzozów, Grybów, Jarosław, Mościska, Przemyśl i Sambor po 10 zł.; Żółkiew 9 zł. 90 ct.; Tarnobrzeg i Tarnopol po 5 zł. i

*h)* Zasiłki od Oddziału Towarzystwa gospodarskiego podolskiego 20 zł. i przemyślańskiego 10 zł., użyte zostały na bieżące potrzeby Towarzystwa.

Nadto od członków wspierających otrzymaliśmy w r. 1888 697 zł., które zostały użyte również na bieżące cele Towarzystwa.

W tymże roku przystąpili na członków wspierających: pp. Edmund Bielski, nauczyciel wędrowny (lustrator gospodarski) Wydziału krajowego; Józef Jankowski, z Krakowa; ks. Dr. Stefan hr. Komorowski, wikary w Wesołéj; Bolesław Mikuliński, przemysłowiec we Lwowie; ks. kanonik Opidowicz, proboszcz w Sułkowicach; Dr. Jan Pawlikowski, właściciel dóbr Medyki; Wincenty Rawski, architekt we Lwowie; Maryan Sikorski, c. k. weterynarz w Przemyślu; Wincenty Schmidt, właściciel dóbr Krzywaczki; J. Wychera, fabrykant maszyn we Lwowie; Ludwik Zakrzewski, dyrektor Towarzystwa Zaliczkowego w Dąbrowéj i „Kółka rolnicze", Bestwina, Brzeszcze, Kańczuga i Osiek.

Celem częściowego zabezpieczenia preliminowanych potrzeb naszego Towarzystwa na r. 1889 Zarząd główny wniósł dnia 23 września r. 1888 petycyę do Wysokiego Sejmu krajowego, w któréj poszczególnie uzasadniając powyższe potrzeby, prosił o udzielenie z funduszów krajowych subwencyę w łącznéj sumie 4.000 zł., a mianowicie: na przeprowadzenie lustracyi gospodarstw włościańskich oraz na pouczające wykłady i demonstracye kwotę 2.000 zł., na ulgi dla „Kółek rolniczych" przy zakupnie nasion do zasiewu i poprawnych maszyn i narzędzi rolniczych kwotę 1.000 zł., tudzież na ulgi czynić się mające włościanom przy zakupnie szczepów, drzew owocowych, daléj na rozpowszechnienie dziełek pouczających o gospodarstwie włościańskiem kwotę 1.000 zł.

Petycyę naszą przydzielił Wysoki Sejm do ocenienia komisyi gospodarstwa krajowego. Komisya ta przedłożyła Wysokiemu Sejmowi wyczerpujące sprawozdanie, w którém z pełném uznaniem wyraziła się o działalności Towarzystwa „Kółek rolniczych" i podniosła z naciskiem, że działalność ta rozciągnięta jest na cały kraj bez wyjątku, że zainteresowanie się sprawami „Kółek rolniczych" jest coraz żywsze, że lustracye gospodarstw włościańskich przeprowadzane w większéj liczbie, również jak nauka gospodarstwa, odbywająca się praktycznie w miejscu lustracyi, okazała się nader skuteczną, przysporzając krajowi korzyści podnoszeniem się gospodarstw włościańskich. Zarazem taż komisya podała w swojém sprawozdaniu następne zestawienie cyfrowe czynności Zarządu głównego około rozwoju Towarzystwa:

| w roku 1883. | | w roku 1888. | |
|---|---|---|---|
| „Kółek rolniczych“ . . | 75 | „Kółek rolniczych“ | 400 |
| członków . . . . . . | 1.919 | członków . . . | 13.668 |
| lustracye gospodarstw włościańskich w gminach . | 11 | w gminach . . . | 174 |
| sprowadzone narzędzia roln. i nasiona pastewne za zł. | 2.214 | za zł. . . . . . | 10.171 |
| sklepików założono . . . | 21 | ogółem założonych | 161 |
| książek i czasopism dla czytelni „Kółek rolniczych“ rozesłano . . . . | 2.055 | własnością Kółek . | 18.980 |
| ubezpieczeń . . . | żadnych | członków . . . | 2.119 |
| | | w Towarzystwie Krakowskiém za sumę zł. | 840.383 |

Nadto taż komisya oświadczyła się z zapatrywaniem wypowiedzianém przez Komitet c. k. Towarzystwa rolniczego w Krakowie w tym kierunku, że rozwój istniejących już w kraju naszym i kierowanych przez Zarząd główny „Kółek rolniczych“ przedstawia tak korzystne pod każdym względem wyniki, iż wszelkie wątpliwości co do pożytku i żywotności tych Kółek ustąpić winny.

Wysoki Sejm opierając się na sprawozdaniu komisyi gospodarstwa krajowego, przyznał Towarzystwu „Kółek rolniczych“ subwencyę na r. 1889 w kwocie 3.000 zł.

Nadmienić wypada nam, że na przedłożenie Wydziału krajowego z dnia 28 lipca 1888 (l. 32.079) do Wysokiego Sejmu o wyznaczenie subwencyi z funduszu krajowego na utrzymanie dwóch nauczycieli wędrownych, komisya gospodarstwa krajowego oceniając udzielone sobie przedłożenie Wydziału krajowego wypowiedziała następujące zdanie: „Istnienie u nas instytucyi „Kółek rolniczych“ rozwijające się tak skutecznie dla dobra kraju, i mogącéj już teraz wykazać się chlubnymi owocami swéj pracy i zabiegów, wprowadzenie w życie działalności nauczycieli wędrownych, powinno pójść wspólnie z pracą „Kółek rolniczych“, jedno drugiemu torując drogi ku postępowi“. Jakkolwiek Wysoki Sejm uchwałą z dnia 5 października 1888 wyznaczając z funduszu krajowego na zaprowadzenie nauczycieli wędrownych dla włościan na lat 6, rocznie po 2.000 zł. nie oddał téj kwoty do dyspozycyi Zarządu głównego, jak to była pierwotna intencya w uchwałach

poprzednich Wysokiego Sejmu z r. 1886 i 1887, to zawsze cieszymy się tym wynikiem, zwłaszcza, że tak Wysoki Sejm, jak i Wysoki Rząd przyjął zobowiązanie względem stałego utrzymania nauczycieli wędrownych, którzy niewątpliwie chcąc osiągnąć stwierdzone już rezultaty działalności naszych lustratorów gospodarkich, działaćby powinni według programu i w kierunku wytkniętym dla lustratorów gospodarskich i że Wysoki Wydział krajowy mając poruczone bezpośrednie przeprowadzenie sprawy nauczycieli wędrownych, zechce w myśl opinii wyrażonéj przez komisyę gospodarstwa krajowego i przez pp. Posłów na posiedzeniach Wysokiego Sejmu z dnia 5 i 8 października r. 1888 (stenograficzne sprawozdanie z posiedzeń sejmowych r. 1888 str. 232—245 i 310—314), ze znaną dotąd życzliwością dla czynności Zarządu głównego zostawać w porozumieniu z Zarządem głównym co do przeprowadzenia sprawy tak nauczycieli wędrownych, jak lustratorów gospodarskich w jednolitym kierunku.

Na wezwanie komitetu c. k. galicyjskiego Towarzystwa gospodarskiego z dnia 2 stycznia r. 1888 (l. 5) przedłożył Zarząd główny następujące wnioski subwencyjne na r. 1889 do uwzględnienia Wysokiemu c. k. Ministerstwu rolnictwa:

*a)* na lustracye gospodarskie . . . . 2.400 zł.
*b)* na ulgi przy zakupnie nasion . . . 1.000 zł.
*c)* na rozszerzenie uprawy lnu inflantskiego i ułatwienie włościanom nabycie takowego . . 1.000 zł.
*d)* na ulgi przy zakupnie maszyn i narzędzi roln. 1.000 zł.
*e)* na premie przy urządzaniu wzorowych gnojarni na podstawie opinii lustratorów gospodarskich . 585 zł.

W r. 1888 zamianowani zostali Delegatami Towarzystwa: w powiecie Chrzanowskim, p. Dr. Józef Retinger, właściciel dóbr Płazy; w powiecie Husiatyńskim, p. Tadeusz Noel, z Sosolówki; w powiecie Kołomyjskim, p. Adolf Pauli, z Turki; w powiecie Nowotarskim, p. Wincenty Bieroński, kierownik szkoły w Poroninie i p. Jakób Kamiński konduktor dróg, w Krościenku; w powiecie Tłumackim, p. Kazimierz Rodakowski, właściciel dóbr Okniany. Zarząd główny utrzymywał stosunki i zostawał w ciągłéj korespondencyi tak z Zarządami powiatowymi i Delegatami powiatowymi, jak z Zarządami miejscowych „Kółek rolniczych“ i załatwiał w ciągu r. 1888 liczne podania interesowanych w różnych sprawach

do niego wniesionych. Dziennik podawczy Zarządu głównego wykazuje oddzielnych spraw w l. 2.500 załatwionych, kancelarya Zarządu głównego prowadzona przez p. Ludwika Zielonkę, rozesłała w r. 1888 posyłek kolejowych i pocztowych 5.283.

Kończąc niniejsze sprawozdanie z prawdziwém zadowoleniem dzielimy się z objawami szczeréj życzliwości i uznania dobrych chęci Zarządu głównego i usiłowań jego dążących do rozszerzenia zadania Towarzystwa jakiém jest dobrobyt, oświata i umoralnienie ludu, a objawy te nie przyjmujemy na karb zasług Zarządu głównego, lecz jako poważne stwierdzenia doniosłości i pożyteczności Towarzystwa „Kółek rolniczych“.

Dla członków „Kółek rolniczych“, którzy nie mogli wziąć udziału w ostatniém Walném Zgromadzeniu, miłą będzie wzmianka, że poważne osobistości znane w całym kraju wzięły udział w tém Walném Zgromadzeniu i żywo interesowały się przebiegiem poważnych obrad tego Zgromadzenia a Najprzewielebniejszy ks. biskup Solecki gorącémi słowy podniósł zasługi Towarzystwa „Kółek rolniczych“ i zachęcając włościan do jednoczenia się pod sztandarem tegoż Towarzystwa, udzielił członkom „Kółek rolniczych“ swego pasterskiego błogosławieństwa.

Wreszcie poważne zdanie wypowiedziane przez c. k. Towarzystwo rolnicze w Krakowie, które w r. 1888 idąc w ślady c. k. galicyjskiego Towarzystwa gospodarskiego we Lwowie stanowczo oświadczyło się za działalnością Towarzystwa „Kółek rolniczych“ i w udzielonéj nam odezwie z dnia 19 września r. 1888 poleciło nasze Towarzystwo Towarzystwom okręgowym rolniczym następującymi słowy:

„Rozwój istniejących już w kraju naszym i kierowanych znakomicie przez Zarząd główny „Kółek rolniczych“, przedstawia po kilku latach istnienia swego tak korzystne pod każdym względem wyniki, iż wszelkie wątpliwości co do pożytku i żywotności tych Kółek ustąpić powinny.

Doświadczenie wykazało dostatecznie, iż gdzie nie brakło ludzi światłych i gorącéj chęci, tam „Kółka rolnicze“ przyniosły pożytek rzeczywisty tak w skromniejszém jak społeczném kierunku. Dowodem tego jest z jednéj strony rozbudzona czynnność stowarzyszonych dążąca do naprawy stosunków rolniczych przez ulepszanie uprawy roli, zakładanie prawidłowych gnojarń, wspólne

sprowadzanie nawozów sztucznych, nasion i narzędzi, podniesienie hodowli, zakładanie sklepików i t. p.; z drugiéj zaś strony pocieszający objaw usuwania się wszelkich zatargów i niechęci społecznych, oraz rozbudzające się stopniowo zaufanie do księży, dworów i szkoły, gdyż włościanie dostrzegają tam naturalnych swych przewodników i najskuteczniejszą w każdym wypadku radę i pomoc.

Po kilkuletniéj dopiero pracy Zarządu głównego i nadzorów miejscowych, jestto w każdym razie rezultat bardzo pomyślny, a skuteczność jego wzmagać się może w miarę wzrastania ilości zawiązujących się „Kółek rolniczych". Świetny pod tym względem przykład dało nam Księstwo Poznańskie.

Uznając w pełni korzyści powyższe i czyniąc zadość odnośnéj uchwale Zgromadzenia ogólnego Towarzystwa rolniczego krakowskiego, oraz podobnejże uchwale Towarzystwa rolniczego okręgowego w Wieliczce, Komitet wzywa szanowne Wydziały Towarzystw rolniczych okręgowych, jak oraz wszystkich ludzi dobréj woli, pragnących pożytku kraju, by dołożyli wszelkich starań w liczném zawiązywaniu „Kółek rolniczych" wszędzie, gdzie znajdują się warunki do należytego ich kierownictwa miejscowego, i zdrowego w przyszłości ich rozwoju".

Zarząd główny nie przystąpił w r. 1888 do zorganizowania nowych Zarządów powiatowych, do wykazanych więc w sprawozdaniu za r. 1887 Zarządów powiatowych w 1) Białéj, 2) Bochni, 3) Brzesku, 4) Czortkowie, 5) Kolbuszowy, 6) Łańcucie, 7) Nowym Sączu, 8) Rzeszowie, 9) Tarnobrzegu, 10) Tarnopolu, nie przybyły nowe.

Działalności wszystkich tych dziesięciu wymienionych Zarządów powiatowych nie wykazujemy, ponieważ Zarząd główny nie otrzymał sprawozdań za r. 1888 i tylko Zarządy powiatowe w Czortkowie i Tarnobrzegu, zastósowały się do § 16 lit. *f* statutu Towarzystwa.

Gorliwą i skuteczną działalność zaznaczył Zarząd powiatowy Czortkowski, doniosłymi uchwałami swymi, na regularnie co miesiąc odbywanych posiedzeniach zapadłymi.

Zaznaczamy odezwę wydaną w języku polskim i ruskim do księży i nauczycieli okolicznych miejscowości, wzywającą do pomocy w zakładaniu „Kółek rolniczych"; uzyskanie od aptekarzy pp. Kraińskiego w Jezierzanach i Świderskiego w Tłustém, rabatu

w wysokości 10% za leki pobierane przez członków „Kółek rolniczych“; prośbę do pp. lekarzy o opust w honoraryach; wyrobienie u Zarządu dóbr klucza Jagielnickiego opust cen za drzewo materyałowe i opałowe.

Na wniosek wiceprezesa p. Tadeusza Noëla, uchwalono zaprowadzenie legitymacyi dla członków „Kółek rolniczych“, na których to legitymacyach wymierzono ulgi wyrobione dla członków, toż umieszczono rysopis członka i pokwitowanie z uiszczonéj wkładki do kasy każdego Kółka, w celu uregulowania kasy Kółek i przyzwyczajania członków do regularnego płacenia nie wielkich a przecież koniecznych wkładek.

Na posiedzeniu Wydziału Zarządu głównego dnia 14 września r. 1888 uchwalono wyrazić podziękowanie pp. członkom Zarządu powiatowego Czortkowskiego za widocznie skuteczne zajmowanie się sprawą „Kółek rolniczych“, co téż biuro Zarządu głównego uskuteczniło.

Zarząd powiatowy w Tarnobrzegu, zaznacza swą działalność w r. 1888 zapadłymi na posiedzeniach uchwałami zwoływania ogólnych Zgromadzeń „Kółek rolniczych“; wydelegowania członków Zarządu do pojedyńczych Kółek, celem odbycia lustracyi a mianowicie: Prezesa p. Henryka Dolańskiego, do Mokrzyżowa; p. Mścisza, do Radomyśla; p. Siemka, do Gorzyc; p. Mączkę, do Grębowa; p. Jałę, do Sokolnik; p. Robaka, do Wielowsi; ks. Gapeckiego, do Zaleszczan i Zbydniowa; p. Grzywacza, do Trześni.

Uchwala urządzenie wystawy bydła włościańskiego w Tarnobrzegu, połączonéj z pouczającymi wykładami, która jedynie skutkiem zniszczenia znacznéj części powiatu, spowodowanego strasznêm wylewem rzek w r. 1888, na czas późniejszy odłożoną być musiała.

Pozostawając w ciągłym kontakcie z wszystkimi „Kółkami rolniczymi“ powiatu Tarnobrzeskiego, a pilnując Zarząd powiatowy ścisłego wykonywania przez Kółka statutem objętych przepisów, przeprowadza szkontrum kas, usuwa nieporządki i nieporozumienia. W „Kółku rolniczém“ w Zaleszanach, w którym to celu delegowani członkowie Zarządu powiatowego, pp. Henryk Dolański, Zbigniew Horodyski i ks. proboszcz Sapecki, likwidują majątek Kółka; tożsamo i w Sokolnikach, gdzie „Kółko rolnicze“ należycie się nie rozwijało, Zarząd powiatowy rozwiązał Zarząd Kółka i przeprowadził wybór nowego Zarządu.

Ze względu na trudności i przeszkody w sprowadzaniu soli, delegował Zarząd powiatowy sekretarza p. Mscisza do spisania kontraktu z Janem Micołem z Zaczernia o dostawę soli dla wszystkich „Kółek rolniczych“ powiatu Tarnobrzeskiego.

W celu ułatwienia Kółkom sprowadzania towarów do sklepików, zawiera Zarząd powiatowy umowę na jeden rok z kupcem p. Giżyńskim w Tarnobrzegu, który obowiązał się skład hurtowy towarów dla Kółek utrzymywać, na co wszystkie Kółka złożyły 10% kapitału obrotowego każdego sklepiku. Gdy jednakże Kółka towarami od p. Giżyńskiego pobieranymi zadowolnione być nie mogły, uznał Zarząd powiatowy za rzecz wskazaną, nie przedłużać nadal owéj umowy.

Skuteczna i przykładna działalność Zarządu powiatowego Tarnobrzeskiego, a w szczególności prezesa Zarządu p. Henryka Dolańskiego, jego hojna ofiarność, ciągła i nieustanna praca, pełna poświęcenia, podejmowana dla dobra ludu, skłania Zarząd główny do spełnienia miłego obowiązku, wyrażenia p. prezesowi jak nierównie całemu Zarządowi powiatowemu czci i uznania.

Czynni delegaci powiatowi:

W powiecie Borszczowskim: JO. książe Leon Sapieha; w pow. Brzozowskim: ks. Szczęsny Rudnicki, proboszcz w Golcowéj i p. Zdzisław Skrzyński, właściciel dóbr ziemskich w Harcie; w pow. Buczackim: p. Artur Zaremba Gielecki właściciel dóbr w Porchowéj; w pow. Chrzanowskim: p. Dr. Józef Retinger, adwokat i właściciel dóbr Płazy; w pow. Cieszanowskim: JO. książę Władysław Sapieha; w pow. Dobromilskim: p. Kazimierz hr. Łodzia Czarniecki; w pow. Doliniańskim: p. Maryan Mazaraki, właściciel dóbr Strutynia; w pow. Gorlickim: p. Aleksander Semeniuk, buchalter kasy zaliczkowéj w Bieczu; w pow. Gródeckim: p. Władysław Świszczowski, sekretarz Rady powiatowéj; w pow. Grybowskim: ks. Franciszek Jaworski, proboszcz w Grybowie; w pow. Husiatyńskim: p. Tadeusz Noël, ze Sosolówki; w pow. Jarosławskim: p. Władysław hr. Koziebrodzki, z Chłopic; w powiatach Jasielskim i Krośnieńskim: p. Edmund Łoziński, właściciel dóbr z Potoka; w pow. Kałuskim: p. Ignacy Przestalski, sekretarz Rady powiatowéj; w pow. Krakowskim: pp. Dr. Wilhelm Dadlez, adwokat krajowy, ks. kanonik Oprzendek, proboszcz na Zwierzyńcu, ks. kanonik Dr. Józef Pelczar, prezes Oświaty ludowéj i p. Franciszek

Żółtowski, z Krakowa; w pow. Limanowskim: p. Kazimierz Mars, właściciel dóbr; w pow. Mieleckim: ks. Aleksander Pers, proboszcz w Chorzelowie i p. Mieczysław Szymberski, dyrektor Stowarzyszenia handlowo-przemysłowego w Mielcu; w pow. Mościskim: p. Józef Gizowski, właściciel dóbr z Mokrzan; w pow. Myślenickim: p. Apolinary Kwieciński, z Dolnéj wsi; w pow. Nowotarskim: pp. Wincenty Bieroński, kierownik szkoły w Poroninie i Władysław Strowski, nauczyciel w Ostrowsku; w pow. Niskim: p. Ferdynand hr. Hompesch z Rudnika, zastępcą: p. Michał Krzyszkowski, poczmistrz w Rudniku; w pow. Pilznieńskim: p. Władysław Fibich, właściciel dóbr Klecia; w pow. Przemyskim: JO. książe Adam Lubomirski z Miżyńca; w pow. Przemyślańskim: p. Aleksander Wybranowski, właściciel dóbr z Czupernosowa; w pow. Rohatyńskim: p. Klemens hr. Dzieduszycki, właściciel dóbr z Martynowa; w pow. Ropczyckim: p. Dr. Stanisław Strzelbicki, notaryusz w Ropczycach; w pow. Sanockim: p. Stanisław Ostaszewski, właściciel dóbr Klimkówki; w pow. Skałackim: p. Jan Vivien, właściciel dóbr z Poznanki hetmańskiéj; w pow. Sokalskim: p. Żegota Kraus, notaryusz w Sokalu; w pow. Tłumackim: ks. Franciszek Sawa, proboszcz i prezes Rady powiatowéj, i p. Kazimierz Rodakowski, właściciel dóbr Oknian; w pow. Trembowelskim: ks. kanonik Jan Kaliniewicz w Trembowli; w pow. Turczańskim: JO. książę U. Wareg-Masalski; w pow. Wadowickim: p. Michał Naimski z Spytkowic; w pow. Wielickim: ks. Kufel, proboszcz w Bierzanowie; w pow. Złoczowskim: p. Władysław hr. Olizar z Lackiego; w pow. Żółkiewskim: p. Mieczysław Bożenin Mniszek z Skwarzawy nowéj; w pow. Żydaczowskim: p. Jan Bedlewicz, właściciel realności w Rozdole; w pow. Żywieckim: ks. Andrzej Kulig, proboszcz w Rajczy.

Mamy niepłonną nadzieję, że myśl tworzenia „Kółek rolniczych“ i spełnienia przez nie doniosłego zadania wskazanego statutem Towarzystwa, co raz więcéj znajdzie gorliwych wykonawców i coraz liczniejszy zastęp włościan do „Kółek rolniczych“, a Zarząd główny przy nowych wyborach w r. 1889 dokonać się mających nowemi siłami wzmocniony, tym skuteczniéj poprowadzi „Kółkami rolniczémi“ dla dobra kraju.

Od Zarządu głównego Towarzystwa „Kółek rolniczych“.

# Zarząd główny
## Towarzystwa „Kółek rolniczych".

*Bolesław Augustynowicz*
poseł na Sejm kraj., właśc. dóbr, **Prezes Tow.**

*Dr. Stanisław Bieliński*
adw. kraj., delegat Krak. Tow. wzajem. ubez.

*Jan Breuer*
właściciel dóbr, delegat Wydziału Krajowego.

*Artur Zaremba Cielecki*
właściciel dóbr.

*Dr. Teofil Ciesielski*
profesor Uniwersytetu lwow.

*Dr. Herman Czecz de Lindenwald*
właśc. dóbr, delegat c. k. Tow. roln. w Krak.

*Dr. Bronisław Dulęba*
**Sekretarz Towarzystwa.**

*Waleryan Dzieślewski*
inżynier kolei Karola Ludwika

*Ks. Bazyli Faciewicz*
kanonik gr. kat kapituły metrop. we Lwowie.

*Dr. Piotr Gross*
poseł na Sejm krajowy, pełnomocnik i delegat Reprezen. Krak. Towarz. wzajem. ubezp.

*Ks. Leon Hoterowski*
infułat i delegat gr. kat. Konsystorza metrop. we Lwowie.

*Ks. Michał Kamiński*
kanonik i proboszcz w Rudkach, delegat Konsystorza biskup. obrz. łac. w Przemyślu.

* *Ks. Dr. Adam Kopyciński*
poseł na Sejm krajowy, profesor św. Teologii, delegat Konsyst. bisk. obrz. łac. w Tarnowie.

*Władysław hr. Koziebrodzki*
poseł na Sejm krajowy, właściciel dóbr.

*Edmund Łoziński*
właściciel dóbr.

*Tymoteusz Mandybur*
c. k. radca szkolny.

*Ks. Mazurak Andrzej*
kanonik i delegat Konsyst. metrop. obrz. łac. we Lwowie.

*Stanisław Olszewski*
c. k. radca szkolny

*Dr. Kajetan Orlecki*
c. k. radca dworu, **Wiceprezes Towarzystwa.**

*Ks. Walenty Pawlikowski*
proboszcz w Jaworznie i delegat jeneralnego Konsystorza obrządku łacińsk. w Krakowie.

*Artur hr. Potocki*
poseł na Sejm krajowy, właściciel dóbr.

** *Dr. Gustaw Roszkowski*
profesor Uniwersytetu lwowskiego.

*Dr. Tadeusz Rutowski*
poseł do Rady państwa.

*Władysław Książę Sapieha*
poseł na Sejm kraj., właściciel dóbr, delegat c. k. galic. Towarz. gospod. we Lwowie.

*Dr. Tadeusz Skałkowski*
poseł na Sejm kraj., adwokat kraj., delegat c. k. galic. Towarz. gospod. we Lwowie.

*Ks. Jan Szymonowicz*
kanonik i delegat orm. kat. Konsystorza arcybiskupiego we Lwowie.

*Ks. Seweryn Toroński*
wicerektor gr. kat. Semin., delegat gr. kat. Konsystorza biskupiego w Przemyślu.

*Ks. Leon Turkiewicz*
kanonik i delegat gr. kat. Konsystorza biskupiego w Stanisławowie.

*Dr. Józef Wereszczyński*
członek i delegat Wydziału krajowego.

*Albert Wilczyński*
redaktor „Niedzieli".

*Antoni Wrotnowski*
poseł na Sejm kraj., delegat c. k. Towarz. roln. w Krakowie, **Skarbnik Towarzystwa.**

*Ks. Dr. Feliks Zabłocki*
kanonik łac. kapituły metropol. lwowskiej.

*Dr. Fryderyk Zoll*
profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego.

* Wskutek rezygnacyi ks. Dra. Kopycińskiego mianowany został delegatem konsystorza biskupiego ks. Jakób Jordan Rozwadowski, dziekan w Starym Sączu.

** Wystąpił z Towarzystwa.

# SPIS CZŁONKÓW
## TOWARZYSTWA „KÓŁEK ROLNICZYCH“

### Członkowie założyciele.

Augustynowicz Bolesław, prezes Towarzystwa, wiceprezes c. k. Towarzystwa gospodarskiego galicyjskiego, poseł na Sejm krajowy, właściciel dóbr ziemskich

Cielecki Zaremba Artur, prezes Oddziału podolskiego c. k. Tow. gosp. galic., właściciel dóbr ziemskich w Porchowéj

Lech Władysław Wacław we Lwowie

Potocki Artur hr., poseł na Sejm krajowy, z Krzeszowic

książę Sapieha Władysław, poseł na Sejm krajowy, z Oleszyc

### Członkowie wspierający.

**A**damski Roman Dr., adwokat kraj. w Jaśle

Antonowicz Maryan, nauczyciel w Romaszówce

**B**aczewski Leopold, przemysłowiec we Lwowie

Barański Jan, urzędnik c. k. Namiestnictwa we Lwowie

Bastgen Roman, dyrektor szkoły rolniczéj w Horodence

Bielski Edmund, nauczyciel wędrowny Wydziału krajowego

Biskupski Mieczysław, urzędnik gwarectwa Jaworznickiego

Bedlewicz Jan, właściciel realności w Rozdole

Benoni Karol Dr., profesor we Lwowie

Bielawski Jan, właściciel dóbr ziemskich w Nahrypce

Bielawski Karol, właściciel dóbr ziemskich w Nahrypce

Bieńkowski Feliks, inżynier Wydziału krajowego we Lwowie

Boberski Władysław, dyrektor seminaryum nauczyc. w Tarnopolu

Bykowski Juliusz, profesor c. k. szkoły politechnicznéj we Lwowie

Bzowski Władysław, właściciel dóbr z Pantalowic

**C**hrzanowski Wojciech, właściciel dóbr ziemskich w Niedarach

Ciesielski Teofil Dr., profesor Uniwersytetu we Lwowie

Czajkowski Jan Dr., adwokat krajowy we Lwowie

Czarkowski-Golejewski Tadeusz, ordynat, c. k. starosta we Lwowie

Czarniecki Łodzia Kazimierz hr. w Birczy

Czartoryski August książę, ze Sieniawy

Czartoryski Wład., książę w Paryżu

Czecz de Lindenwald Herman Dr., właściciel dóbr ziemsk. w Kozach

Czerszyk Jan, inspektor kolei Karola Ludwika we Lwowie

Dąbczański Leszek, urzędnik banku kredytowego we Lwowie
Dadlez Wilhelm Dr., adwokat kraj., sekretarz Towarzystwa „Oświaty ludowéj“ w Krakowie
Dembowski Zygmunt hr., prezes Towarzystwa kredytowego ziemskiego we Lwowie
Dolański Henryk, właściciel dóbr ziemskich z Grębowa
Dolański Stanisław, właściciel dóbr ziemskich z Baranowa
Drohojowski Stanisław, właściciel dóbr ziemskich z Czorsztyna
Drwęcki Bronisław we Lwowie
Dulęba Bronisław Dr., sekretarz Towarzystwa we Lwowie
Dulęba Władysław Dr., adwokat krajowy we Lwowie
Dworski Aleksander Dr., adwokat krajowy w Przemyślu
Dymet Michał, kupiec we Lwowie

Epstein Mikołaj, literat we Lwowie

Faciewicz Bazyli, ks. kanonik obrz. gr. w Stanisławowie
Feigel Longin Dr., lekarz we Lwowie

Gizowski Józef, właściciel dóbr ziemskich w Mokrzanach wielkich
Gniewosz Włodzimierz, właściciel dóbr ziemskich w Potoku Złotym
Gnoiński Jan, poseł na Sejm kraj., prezes Rady pow. z Świdowy
Górski Stanisław w Krakowie
Gralewski Mateusz we Lwowie
Grzybowski Edward, urzędnik banku kredytowego galic. we Lwowie

Henzel Seweryn, właściciel dóbr ziemskich w Szołomyi
Hniliczka Wawrzyniec, kupiec w Bystréj
Hoffmann Maurycy, właściciel hotelu we Lwowie
Horoch Tadeusz br., właściciel dóbr ziemskich Wrzawy
Horodyński Zbigniew, właściciel dóbr ziemskich Zbydniowa
Horoszkiewicz Julian, kasyer Wydziału krajowego
Hoterowski Leon ks., infułat kap. obrz. gr. we Lwowie

Jahn Gustaw, właściciel dóbr ziemskich Łowice
Jankowski Józef w Krakowie
Janowski Józef Kajetan, architekt we Lwowie
ks. Jaworski Franciszek, proboszcz w Grybowie
ks. Jurkowski Ludwik, kanonik kapituły obrz. łac. we Lwowie

ks. Kaliniewicz Jan, kanonik w Trembowli
Kamiński Heichel Władysław, właściciel realności we Lwowie
Kędzior Andrzéj, inżynier Wydziału krajowego we Lwowie
Kieszkowski Henryk, poseł na Sejm krajowy, dyrektor Towarzystwa Wzajemnych ubezpieczeń w Krakowie
Klucki Stanisław, poseł do Rady państwa i na Sejm krajowy, prezes Rady powiat. w Kozach
Koczyndyk Dymitr, buchalter kasy oszczędności we Lwowie
„Kółko rolnicze“ Bestwina
„Kółko rolnicze“ Brzeszcze
„Kółko rolnicze“ Kańczuga
„Kółko rolnicze“ Osiek
„Kółko rolnicze“ Radłów
„Kółko rolnicze“ Radziechowy
„Kółko rolnicze“ Tarnopol

„Kółko rolnicze“ Zamarstynów
ks. Komorowski Stefan Dr. hr., wikary w Wesołéj
Konopka Ksawery, prezes weteranów polskich z roku 1831 w Krakowie
Kowalówka Walenty, dyrektor szkoły wydziałowéj we Lwowie
Kozłowiecki Czesław, właściciel dóbr ziemskich w Adamach
Krówczyński Żegota Dr., lekarz we Lwowie
Krzen Edmund, dyrektor ceramiki
Krzyżanowski Stanisław, adwokat krajowy we Lwowie
Kunaszowski Maciej, właściciel dóbr ziemskich we Lwowie
Kurniewicz Ignacy, inżynier Wydziału krajowego

Lachmann Tadeusz, kasyer zarządu dóbr w Mikulińcach
ks. Lacroix Franciszek, dziekan w Radłowie
Lanckorońska Franciszka hr., właścicielka dóbr ziem. Tartakowa
Lanckoroński Zbigniew hr., właściciel dóbr ziemskich Tartakowa
Langie Kazimierz, sekretarz Towarzystwa Wzajemnych ubezpieczeń w Krakowie
Lassocki Bronisław hr., właściciel dóbr ziemskich w Krakowie
Lassocki Czesław hr., właściciel dóbr ziemskich Spytkowice
ks. Lenartowicz Józef, proboszcz w Lubczy
ks. Lewicki Rudolf Dr., kanonik, c. k. radca szkolny we Lwowie
Lipkowski Benedykt w Krakowie
Lubomirski Andrzej książę, ordynat na Przeworsku

Łoziński Edmund, właściciel dóbr ziemskich w Potoku
Łuczkiewicz Antoni, dyrektor seminaryum nauczycielskiego żeńskiego we Lwowie

Majbaum Antoni, profesor zakładu głuchoniemych we Lwowie
Malczewski Włodzimierz, w Tarnopolu
Małachowski Godzimir Dr., adwokat krajowy we Lwowie
Małecki Antoni Dr., członek Izby Panów, we Lwowie
Mandybur Tymoteusz, c. k. radca szkolny we Lwowie
Marassé Adam hr., właściciel dóbr ziemskich Marcinkowice
Marek Andrzej Dr., adwokat krajowy w Wadowicach
Marek Józef, sekretarz Wydziału krajowego
Massalski U. Wareg książę, z Jabłonki niżnéj
Mazaraki Maryan, poseł na Sejm krajowy, prezes Rady powiatowéj i właściciel dóbr ziemskich w Strutynie
ks. Mazurak Andrzej, kanonik met. obrz. łac. we Lwowie
Merunowicz Teofil, poseł na Sejm krajowy, we Lwowie
Meyzner Anastazy, właściciel dóbr ziemskich Ubrzeże
ks. Miętus Maciej, proboszcz w Łubzinie
Mikolasch Juliusz, przemysłowiec we Lwowie
Mikuliński Bolesław, przemysłowiec we Lwowie
Mysłowski Józef, właściciel dóbr ziemskich w Zwiniaczu

Noël Tadeusz w Sosolówce

Obertyński Emil, urzędnik Wydziału krajowego

Obertyński Jan, właściciel dóbr ziemskich Udnowa
Obertyński Kazimierz, właściciel dóbr ziemskich Stronibaby
Oddział Lwowski c. k. Towarzystwa gospodarskiego galicyjskiego
Oddział Podolski c. k. Towarzystwa gospodarskiego galicyjskiego
ks. Odelgiewicz, kanonik i proboszcz we Lwowie
Olexiński Stanisław we Lwowie
ks. Ollender Ludwik, proboszcz w Stryju
Olszewski Stanisław, c. k. radca szkolny we Lwowie
ks. Opidowicz, kanonik-proboszcz w Sułkowicach
Orlecki Kajetan Dr., emerytowany c. k. radca dworu we Lwowie
Osiadacz Wiktor, urzędnik banku kredytowego we Lwowie
Ostaszewski Teofil, właściciel dóbr ziemskich Wzdowa

Pajączkowski Karol, inżynier kolei we Lwowie
Paliszewski Adam, właściciel dóbr ziemskich Skrzyszów
Pawlikowski Jan Dr., właściciel dóbr ziemskich w Medyce
ks. Pawlikowski Walenty, proboszcz w Jaworznie
ks. Pelczar Józef Dr., profesor uniw. i prezes Towarz. Oświaty ludowej w Krakowie
Pierożyński Ludwik, dyrektor Tow. Wzajemnego kredytu we Lwowie
Pisarski Stanisław, towarzysz sztuki drukarskiej we Lwowie
Platner Piotr, właściciel dóbr ziemskich Szmańkowczyki
ks. Pociłowski Tomasz, kanonik w Łącku
ks. Pogonowski Ignacy, rektor zakładu głuchoniemych we Lwowie
Porceri Ksawery, dyrektor banku rolniczego we Lwowie
Potocki Antoni hr., właściciel dóbr ziemskich w Olszy
Pragłowski Aleksander, inżynier kolei Karola Ludwika i właściciel dóbr ziemskich

Raciborski Ludwik, nadinżynier Wydziału krajowego
Rawski Wincenty, architekt we Lwowie
Richtman Zygmunt, obywatel we Lwowie
Rojowski Kazimierz, właściciel dóbr ziemskich we Lwowie
Romer Gustaw Dr., poseł na Sejm krajowy, właściciel dóbr ziemskich Zabełzce
Rozwadowski Franciszek, właściciel dóbr ziemskich Dołpotów
Rudkowski Jan, urzędnik c. k. telegrafu we Lwowie
ks. Rudnicki Szczęsny, proboszcz w Golcowej
Excel. Russocki Włodzimierz hr., prezes Towarz. kredyt. ziemsk.
Rutowski Tadeusz Dr., poseł do Rady państwa we Lwowie

Saala Oktaw, właściciel dóbr ziemskich Wysocko
ks. Sakowski Kajetan, katecheta we Lwowie
Samolewicz Zygmunt Dr., c. k. radca szkolny we Lwowie
Excel. Sapieha Adam książę
Schellenberg August, właściciel domu bankowego we Lwowie
Schmidt Wincenty, właściciel dóbr ziemskich w Krzywaczce
Scipio Karol hr., poseł na Sejm krajowy, właściciel dóbr ziemskich Łupuszna
Najprzewieleb. ks. metropolita Dr. Sembratowicz Sylwester

ks. Sięgalewicz Michał, kanonik kapituły obrz. gr. we Lwowie
Sikorski Maryan, c. k. weterynarz we Lwowie
ks. Siemiński Jan Dr. we Lwowie
Excel. Siemiński-Lewicki Wilhelm hr., z Chorostkowa
Skałkowski Tadeusz Dr., adwokat krajowy. poseł na Sejm krajowy, we Lwowie
Skibniewski Bronisław, właściciel dóbr ziemskich Balice
Skotnicki Antoni we Lwowie
ks. Skrochowski Eustachy Dr. w Krakowie
Skrzeczyński, właściciel dóbr ziemskich Łubziny
Smiałowski Bolesław, właściciel dóbr ziemskich Stojańce
Smutny Karol Dr., lekarz we Lwowie
Sokołowski Antoni, właściciel dóbr ziemskich Zaleszany
Sokołowski Maryan Dr., profesor uniwersytetu w Krakowie
Solecki Albin, kupiec we Lwowie
ks. Solecki Leonard, proboszcz w Brzeżanach
Stachiewicz Jan, kupiec we Lwowie
Stadnicki Edward hr., członek Izby panów, z Nawojowéj
Stadnicki Stanisław hr., właściciel dóbr ziemskich Krysowice
Stanecki Tomasz Dr., profesor uniwersytetu we Lwowie
ks. Stankowski Antoni, kanonik kapituły obrz. łac. we Lwowie
Supiński Józef, urzędnik Kasy Oszczędności we Lwowie
Swieżawski Antoni, dyrektor szkoły roln. w Jagielnicy
Syroczyński Leon, inżynier Wydziału krajowego
Szeptycki Jan hr., właściciel dóbr ziemskich z Przyłbic
ks. Szymonowicz Jan, kanonik kap. obrz. orm. we Lwowie

Targowski Bronisław, właściciel dóbr ziemskich Tokarni
Tarnawski Emil, radca magistratu we Lwowie
Excel. Tarnowski Jan hr., Marszałek krajowy
Tarnowski Szczepan hr. z Malinowa
Tomkiewicz Stan. Dr. w Krakowie
Towarzystwo politechniczne we Lwowie
Trzcieniecki Dr. z Tarnopola
ks. Turzański Karol, kanonik kap. obrz. łac. we Lwowie
Tustanowski Władysław, właściciel dóbr ziemskich Knihynicze
Tyniecki Władysław, profesor szkoły lasowéj we Lwowie

Urbański Mieczysław, właściciel dóbr ziemskich Haczowa

Vajhinger Adolf, c. k. notaryusz i poseł do Rady państwa, w Tarnowie
Vogel Aleksander, redaktor we Lwowie

Wang Julian, właściciel fabryki we Lwowie
ks. Wąsikiewicz Wincenty, kanonik w Starym Wiśniczu
Wasilewski Stanisław, właściciel dóbr ziemskich w Pstrągowéj
Wejda Antoni, właściciel dóbr ziemskich w Niecwi
Wikarski Leon, dzierżawca dóbr ziemskich Bełzca
Wiktor Tadeusz, poseł na Sejm krajowy, właściciel dóbr ziemskich Faliszowki
Wilczyński Albert, redaktor „Niedzieli“ we Lwowie

Wiśniewski Teofil, właściciel dóbr ziemskich Ostrów

Włodek Zdzisław, właściciel dóbr ziemskich Dąbrowicy

Wodzicki Antoni hr., właściciel dóbr ziemskich Kościelec

Wojnar Józef, radca magistratu we Lwowie

Wojnarowicz Edward w Krakowie

Wojnarowski Edmund, właściciel dóbr ziemskich Zarzekowic

Wolf-Krzeczunowicz Włodzimierz, prawnik we Lwowie

Wolski Franciszek sen., c. k. notaryusz we Lwowie

Wolski Franciszek jun., c. k. notaryusz w Brzeżanach

ks. Wondrzejc Franciszek, proboszcz we Lwowie

Wrotnowska Gabryela, właścicielka dóbr ziemskich Łęki

Wrotnowski Antoni, poseł na Sejm krajowy, właściciel dóbr ziemskich

Wybranowski Leoncyusz, właściciel dóbr ziemskich

Wychera J., fabrykant maszyn we Lwowie

Wydział Rady powiatowéj w Białéj

Wydział Rady pow. w Jarosławiu

Wydział Rady pow. w Łańcucie

Wydział Rady pow. we Lwowie

Wydział Rady pow. w Rzeszowie

Wydział Rady pow. w Stryju

Wydział Rady pow. w Tarnobrzegu

Wydział Rady pow. w Tarnopolu

Wysocki Stefan, właściciel realności na Zamarstynowie

Yonga Władysław, właściciel dóbr ziemskich Trzcieniec

ks. Zabłocki Feliks Dr., kanonik kapituły obrządku łacińskiego we Lwowie

Zakrzewski Ludwik, dyrektor Towarz. zaliczkowego w Dąbrowéj

Zgórski Alfred Dr., dyrektor banku krajowego we Lwowie

Zgórski Dr. w Tarnopolu

Zieliński Jan, właściciel dóbr ziemskich w Sutkowie

Zielonka Ludwik we Lwowie

Zieniewicz, aptekarz w Brzostku

Zoll Fryderyk Dr., poseł na Sejm krajowy, prof. Uniwersytetu w Krakowie

Zucker Zygmunt, prezes Rady powiatowéj, właściciel dóbr ziemskich w Chorośnicy

Żuliński Józef Dr., profesor seminaryum nauczycielskiego we Lwowie